

Handlingsprogram för det nordiska energipolitiska samarbetet 2014–2017

Handlingsprogram för det nordiska energipolitiska samarbetet 2014–2017

ISBN 978-92-893-2734-3

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2014-717>

ANP 2014:717

© Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2014

Layout: Jette Koefoed

Foto: Image Select

Omslagsfoto: Image Select

Typsnitt: Meta LF

Papper: Munken Polar

Upplaga: 1 000

Tryck: Rosendahls-Schultz Grafisk

Printed in Denmark

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet ska stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18

1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Handlingsprogram för det nordiska energipolitiska samarbetet 2014–2017

	Förord	4
	Inledning	6
	Elmarknad	9
	Energieffektivisering	13
	Förnybar energi	17
	Energiforskning	21
	Horisontella ämnesområden	23

Förord

Det nordiska energipolitiska handlingsprogrammet 2014–2017 pekar ut viktiga samarbetsområden för Norden: den nordiska elmarknaden, energieffektivisering, förnybar energi och energiforskning. Dessa frågor är sedan länge kärnan i det nordiska energisamarbetet och ligger väl i linje med de energi- och klimatpolitiska målsättningar som finns på både nationell och internationell nivå. Med det nya energipolitiska handlingsprogrammet adderar vi också en del frågor som sträcker sig över flera områden, till exempel energirelaterade transportfrågor. För de nordiska länderna är transporterna den största utmaningen när det gäller att minska energisektorns miljö- och klimatpåverkan.

Det energipolitiska handlingsprogrammet kan också ses och användas som ett gemensamt ramverk för oss i Norden inför möten i EU och i andra internationella fora. Vi har ofta, men kanske inte alltid, gemensamma intressen och åsikter och blir starkare och får lättare gehör för våra ståndpunkter när vi agerar tillsammans. Därför bör Norden sträva efter en proaktiv nordisk samverkan i internationella klimatrelaterade energisamarbeten. Vi är föregångare i omställningen till hållbara energisystem och kan spela en viktig roll i att sprida goda exempel och visa vägar framåt.

Olika frågor har olika karaktär. För oss i Norden är det naturligt att ha ett långtgående samarbete om vår gemensamma elmarknad. Ett annat område där vi kan nå bättre resultat genom att kraftsamla gemensamt är forskning om till exempel smarta nät och lagring av energi. Och i andra frågor har vi mycket att vinna bara genom att lära oss av varandra.

Målsättningen med det energipolitiska handlingsprogrammet är att vi genom vårt samarbete ska kunna medverka till förbättringar för alla nordiska länder. Det nära nordiska samarbetet ger oss bättre möjligheter att möta gemensamma globala och europeiska utmaningar genom att lära av varandra och agera gemensamt. Europa och världen behöver ett starkt nordiskt energisamarbete som bidrar till ökad konkurrenskraft, stärkt konsumentmakt och ett klimatneutralt samhälle.

På de nordiska energiministrarnas vägnar

Anna-Karin Hatt
It- och energiminister, Sverige

no order

Inledning

De nordiska ländernas energisamarbete är unikt och har pågått under lång tid. Tydliga exempel är det täta samarbetet kring utvecklingen av den nordiska elmarknaden och hållbara energisystem. Inom ramen för det energipolitiska samarbetet tas gemensamma handlingsprogram fram. Här presenteras handlingsprogrammet för det nordiska energipolitiska samarbetet för perioden 2014–2017.

Målet med det nordiska energisamarbetet står fast. Det ska bidra till en stabil och säker energiförsörjning, hållbar tillväxt och välfärd för ländernas medborgare samt till att möta klimat- och miljöutmaningar. Samarbetet ska också fungera som ett redskap för marknadsföring av nordiska styrkepositioner inom energiområdet på den globala arenan. Den nordiska styrkepositionen är att utveckla och skapa miljö- och klimatvänliga energilösningar, som säkerställer att vi både i Norden samt globalt rör oss mot samhällen som är klimatneutrala eller har mycket låga utsläpp.

Norden berörs i allt högre grad av initiativ som tas på EU-nivå. Detta gäller alla de nordiska länderna, oavsett om de är medlemsländer i unionen eller inte, antingen direkt eller indirekt genom att omvärlden förändras

när förutsättningarna blir annorlunda i ett nordiskt grannland. Norge och Island deltar inte i förhandlingarna om EU:s energipolitik men påverkas genom EES-avtalet. EU:s nuvarande klimat- och energipolitiska ramverk bygger på tre övergripande mål som ska uppnås till 2020; att minska utsläppen av växthusgaser med 20 procent, att öka andelen förnybar energi till minst 20 procent och att minska förbrukningen av primärenergi med 20 procent. Inom EU pågår även ett arbete med att forma de klimat- och energipolitiska ramarna för 2030.

Det nordiska energisamarbetet bör när det gäller konkreta energipolitiska åtgärder sikta in sig på sådana områden där just ett nordiskt samarbete tillför särskild nytta eller mervärde. Det kan t.ex. handla om den fortsatta utvecklingen av den nordiska elmarknaden och en samsyn kring frågor som kan komma att påverka denna.

Det ligger också ett värde i att de nordiska länderna håller varandra uppdaterade om och jämför möjliga lösningar på de viktigaste energipolitiska utmaningarna på nationell, regional, europeisk (EU) och global nivå. En huvudutmaning i det nordiska energisamarbetet, och i de nordiska ländernas energi-

politik, är att så effektivt och tidigt som möjligt definiera det nordiska intresset i olika alternativa energipolitiska utvecklingar, inte minst på EU-nivå. Detta gör det även möjligt att göra nordiska synpunkter gällande i den europeiska och globala policyutvecklingen.

Möjligheter till hur de nordiska länderna kan uppfylla sina nationella klimatmål och uppnå ett koldioxidneutralt energisystem 2050 analyseras i rapporten Nordic Energy Technology Perspectives (NETP), som utarbetats av International Energy Agency (IEA) i samarbete med Nordisk energiforskning (NEF) och ledande nordiska forskningsinstitutioner. Det är möjligt att nå ett klimatneutralt Norden 2050, men det innebär en stor utmaning. Nordiskt samarbete, särskilt vad gäller infrastruktur samt forskning, utveckling och demonstration, är en förutsättning för att detta ska kunna åstadkommas till så låg kostnad som möjligt.

Även om klimat- och miljöutmaningen kan ses som vår tids största hot, så är det också en möjlighet att skapa nya jobb och nya företag, öka exportintäkterna och bidra till en bättre miljö både i Norden och i omvärlden. Runt om i världen görs betydande investeringar inom områden som förnybar energi

och energieffektivisering. Detta öppnar stora möjligheter för nordiska lösningar och nordiskt näringsliv att matcha behov och efterfrågan för en hållbar tillväxt, utveckling och jobbskapande i Norden och globalt.

I det nordiska samarbetet är det också viktigt att beakta jämställdhetsaspekter i de fall där det är relevant för problemställningarna och lösningarna. Det kommer därför att arbetas med att inkludera jämställdhetshänsyn i de framtida aktiviteter som beskrivs i detta handlingsprogram.

Under programperioden 2014–2017 kommer det nordiska energisamarbetet att inriktas på följande ämnesområden:

- elmarknad
- energieffektivisering
- förnybar energi
- energiforskning
- horisontella frågor
 - energirelaterade transportfrågor
 - internationella frågor
 - hållbara energisystem för gleset befolkade områden

*Elmarknaderna i Norge,
Sverige, Finland och Danmark
bildar tillsammans den
nordiska elmarknaden.*

Elmarknaderna i Norge, Sverige, Finland och Danmark bildar tillsammans den nordiska elmarknaden. Redan 1996 gick Norge och Sverige ihop och skapade en gemensam elbörs, Nord Pool Spot, och kort därefter anslöt sig Finland och Danmark. Elbörsen för samman de nordiska ländernas grossistmarknader och elen produceras där priset är lägst. EU vill skapa en gemensam europeisk elmarknad och på senare tid har utvecklingen avancerat genom bl.a. nya marknadskopplingar mellan olika delmarknader. Det geografiska område som kan betraktas som en gemensam elmarknad växer och den nordiska elmarknaden integreras allt mer med länder och elmarknader i vår närhet.

Den nordiska grossistmarknaden för el har länge varit en förebild för utvecklingen av elmarknader över landsgränser. Samarbetet om den nordiska elmarknaden är kontinuerligt föremål för utveckling avseende leveranssäkerhet, konkurrens och effektivitet, vilket i slutändan ska bidra till ökad tillväxt och konsumentnytta. De nordiska energiministrarna har beslutat att även skapa en gemensam nordisk slutkundsmarknad för el.

Det finns områden i Norden som kräver ett delvis annorlunda angreppssätt på grund av att de inte är en del av den nordiska elmarknaden. I dessa områden kan det i stället vara viktigt att t.ex. hitta lösningar kring energilagring.

▼ Prioriterade frågor

Nätinvesteringar och nätplanläggning

En starkare nordisk energibalans, ökande handel med reglerkraft och högre krav på försörjningstrygghet aktualiserar byggandet av ytterligare förbindelser till kontinenten. Detta medför ökad överföring i stamnäten och behov av interna nätförstärkningar. Den nordiska elmarknaden borrar för ett effektivt utnyttjande av produktionsresurserna, och flaskhalsar i det nordiska elnätet som skapar långvariga och stora skillnader i elpris bör därför byggas bort. År 2010 fastslog de nordiska energiministrarna att nätinvesteringar som är samhällsekonomiskt lönsamma i ett nordiskt perspektiv ska genomföras. Om nytta och kostnader är ojämnt fördelade mellan länderna ska systemansvariga förhandla om fördelning. Norden behöver på lämplig nivå enas om metoder för hur samhällsekonomisk nytta av gränsöverskridande transmissionskapacitet ska bedömas. Det är viktigt att de nordiska stamnätsoperatörerna fortsätter att förstärka samarbetet om nätplanläggning och utarbetar nordiska nätutvecklingsplaner.

Den nordiska elmarknaden i ett EU- och närområdesperspektiv

Inom EU ska ny lagstiftning införas inom ramen för det tredje inre marknadspaketet för energi, bl.a. i form av s.k. nätkoder. Nätkoderna syftar till att harmonisera regelverk för gränsöverskridande elhandel och till att säkerställa en säker drift av de europeiska transmissionsnäten för el. Den nordiska elmarknaden ligger långt fram i marknadsutvecklingen i förhållande till övriga EU. Det innebär att Norden har mycket att bidra med i utvecklingen av en gemensam europeisk elmarknad. Men det är också viktigt att gemensamt bevaka att de nya regelverken inte motverkar en redan väl fungerande nordisk elmarknad och att främja rätt balans mellan harmonisering av regler och behov av utrymme för nationell och nordisk handling. Det nordiska samarbetet är en förutsättning för att nå framgång kring dessa frågor.

Den snabba utbyggnaden av förnybar el förändrar förutsättningarna för annan elproduktion. För att säkra tillgång till elproduktionsresurser vid tillfällen med hög elförbrukning har flera länder i Europa valt att införa s.k. kapacitetsmarknader. Detta medför en risk för att handeln mellan länder minskar, att konkurrensen snedvrids, att gammal fossilbaserad produktion cementeras och att kostnaden för kunderna ökar. Det är därför viktigt med ett nordiskt samarbete för att påverka en gemensam samordning av de nationella kapacitetsinitiativen på europeisk nivå med syfte att minimera negativa marknadseffekter.

Integrering av förnybar elproduktion i elnäten och systemhantering, förbrukarflexibilitet och smarta nät

Elnäten behöver anpassas och förstärkas för att integrera den ökande andelen förnybar energi. Behovet av nätförstärkningar i respektive nordiskt land är även beroende av vad som byggs i de övriga länderna. En ökad andel fluktuerande el (vindkraft, solkraft) ställer förändrade krav på bl.a. balansering och leder till ökade behov av styrning och övervakning av elnäten. Därigenom stimuleras utvecklingen av smarta elnät och effektiva system för elöverföring. Ökade möjligheter och incitament för kunderna att reagera på prissignaler gör att elförbrukningen kan bli mer flexibel. Med smarta funktioner i elnätet blir det enklare att flytta efterfrågan i tiden för att minska topparna då elbehovet är som

störst. Det är viktigt att följa utvecklingen inom dessa områden och fortsätta det arbete som pågår på nordisk nivå med att bedöma potentialen för förbrukarflexibilitet i den gemensamma elmarknaden och möjliga strategier för att utnyttja denna potential.

Gemensam slutkundsmarknad

Med en mer harmoniserad slutkundsmarknad, som ger ökade valmöjligheter för elkunden och stärker konkurrensen mellan elhandelsföretagen, blir elmarknaden mer effektiv. Redan 2009 beslutade de nordiska energiministrarna att skapa en nordisk slutkundsmarknad för el. Samarbetsorganet för de nordiska tillsynsmyndigheterna för elmarknaden (NordReg) har därefter tagit fram en detaljerad färdplan med de åtgärder som krävs. Fokus ligger på att minimera hinder genom att harmonisera lagar och regler som underlättar för elhandelsföretag att vara verksamma i alla de nordiska länderna. Det är viktigt att nödvändiga åtgärder vidtas i respektive land för att påbörja nationell implementering, i största möjliga mån i linje med NordReg:s rekommendationer. Utvecklingen i de nordiska länderna går dock inte alltid i samma takt och är inte identiska utan sker stegvis i vart och ett av länderna.

Elnäten behöver anpassas och förstärkas för att integrera den ökande andelen förnybar energi.

Energilagring

Utvecklingen mot en allt större användning av förnybara energislag, som vind- och solkraft, skapar utmaningar eftersom produktionen är ojämn till följd av varierande vindstyrka och solljus. Därför behöver el från perioder med hög produktion kunna lagras för att användas när sämre produktionsförhållanden råder eller när efterfrågan är stor. Detta har medfört efterfrågan på ny, alternativ teknik för energilagring framför allt i områden som är isolerade eller ligger långt från de centrala överföringsnäten.

Energieffektivisering är en av hörnpelarna i ett hållbart och tryggt energisystem och bidrar till att samtidigt främja ökad miljömässig hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet. Energieffektivitet är en nordisk styrkeposition och samtliga nordiska länder arbetar med energieffektivisering på nationell nivå. En effektiv användning av energi är relevant inom samhällets alla delar som t.ex. inom bygg- och bostadssektorn, industrin, transportsektorn, i användningen av produkter samt i produktion och överföring av energi.

Det nordiska samarbetet på energieffektiviseringsområdet syftar till att öka kunskapen om och förståelsen för de olika ländernas nationella politik för energieffektivisering. Samarbetet ska även ge ökad kunskap om vilka konsekvenser EU:s politik för energieffektivisering kan ha för nordiska gemensamma intressen. På de områden där förutsättningar finns är det önskvärt att etablera gemensamma nordiska insatser som ökar kostnadseffektiviteten i genomförandet av energieffektiviseringspolitiken.

På energieffektiviseringsområdet finns det flera rättsakter på EU-nivå som i varierande grad påverkar de nordiska ländernas ener-

Det nordiska samarbetet på energieffektiviseringsområdet syftar till att öka kunskapen om och förståelsen för de olika ländernas nationella politik för energieffektivisering.

gipolitik. Alla de nordiska länderna omfattas av EU/EES-rättsakterna inom energimärkning och ekodesign.

Ambitionen med EU:s energieffektiviseringspolitik är att minska den totala energianvändningen. Enligt beslut i EU ska primärenergian minska med 20 procent till år 2020. 2012 antogs ett direktiv om energieffektivitet som syftar till att skapa ett ramverk för energieffektivisering till 2020 och därefter. Energieffektiviseringsdirektivet ska öka effektiviseringstakten genom åtgärder gällande industri, offentlig sektor, hushåll och energibolag och bidra till att EU:s energieffektiviseringsmål till 2020 uppnås. Regelverk kring minimikrav på ekodesign (inklusive energianvändning) och energimärkning av energirelaterade produkter samt minimikrav på byggnaders energiprestanda finns sedan tidigare. De krav och regleringar som finns i EU-direktiven på energieffektiviseringsområdet utgör viktiga komplement till de energiskatter som påverkar prissignaler som skapas på energimarknaderna.

▼ Prioriterade frågor

Erfarenhetsutbyte kring genomförande av EU:s direktiv på energieffektiviseringsområdet

Utbyte av erfarenheter kring genomförande och gemensam nordisk analys av konsekvenser av EU:s olika direktiv, förordningar och handlingsplaner inom energieffektiviseringsområdet är av vikt. Exempel på en sådan analys, som redan inletts, är konsekvenser av EU:s energieffektiviseringsdirektiv för en nordisk slutkundsmarknad. Under 2014 kommer EU-kommissionen att presentera en ny analys av vägen mot att nå 2020-målet för energieffektivisering. Justeringar av olika EU-direktiv kan därför bli aktuella. Det kommer även att göras en översyn av ekodesigndirektivet. På de områden förutsättningar finns kan det bli aktuellt att utveckla gemensamma ståndpunkter före EU-beslut.

Samarbete kring konkreta gemensamma insatser för energieffektivisering

Förstudier av möjliga områden där förutsättningar kan finnas för ett nordiskt samarbete om energieffektiviseringsinsatser är viktiga att genomföra. Ett konkret exempel på sådant samarbete gäller marknadstillsyn för ekodesign och energimärkning där energiministerrarna i oktober 2012 beslutade att stödja ett förslag om ett treårigt (2013–2015) nordiskt program för marknadstillsyn, Nordsyn. Andra områden där nordiskt samarbete kan vara relevant är främjande av energitjänster samt åtgärder för ökad energieffektivisering i byggnader.

Förstudier av möjliga områden där förutsättningar kan finnas för ett nordiskt samarbete om energieffektiviseringsinsatser är viktiga att genomföra.

Norden har goda naturliga förutsättningar och bra tillgång på förnybara energikällor i form av bl.a. vattenkraft, vindkraft, geotermisk energi och bioenergi. Tillsammans med en sedan lång tid tillbaka ambitiös politik och kraftfulla styrmedel har detta gjort regionen till världsledande inom förnybar energi.

De nordiska ländernas energiförsörjning kännetecknas av en hög andel förnybar energi, men det finns skillnader mellan länderna avseende resurser och hur de används samt den politik och de styrmedel som har tillämpats och tillämpas idag.

EU:s direktiv för förnybar energi från 2009 är numera centralt i arbetet med förnybar energi i de nordiska länderna. Inte bara Danmark, Finland och Sverige, som är medlemmar i EU omfattas av direktivet, utan även Norge och Island har antagit det. Direktivet upprättar en gemensam ram för främjande av energi från förnybara energikällor. Det omfattar förutom bindande mål till år 2020 även ett stort antal artiklar som reglerar en mängd frågor som påverkar utvecklingen av förnybar energi och framtagandet av nationella handlingsplaner.

Långa ledtider och livslängder samt vikten av långsiktighet och förutsägbarhet vid investeringar kräver att vi redan i dag reflekterar över vilken situation som Norden bör befinna sig i år 2030 och 2050. Det nordiska samarbetet ska bidra till fortsatt utveckling av ett hållbart energisystem i Norden och internationellt och här är förnybar energi en viktig beståndsdel.

▼ Prioriterade frågor

Erfarenhetsutbyte kring fortsatt genomförande av EU:s förnybartdirektiv

Även om förnybartdirektivet i de flesta delar redan genomförts i nationell lagstiftning måste utvecklingen av måluppfyllelsen fortsatt följas för att säkerställa att åtgärder som införts är ändamålsenliga. Ett informellt erfarenhetsutbyte om genomförandet har pågått och ska fortsätta inom det s.k. concerted action där EU:s samtliga medlemsländer samt Norge och Island deltar. Under perioden fram till 2017 kan förnybartdirektivet resultera i nya initiativ från EU-kommisionen bl.a. en vägledning vad gäller stödsystem för förnybar energi och samarbetsmekanismer. På nordisk nivå finns det ett värde i att utbyta synpunkter på genomförandet av förnybartdirektivet och analysera frågor av gemensamt nordiskt intresse.

Ramverk för förnybar energi efter 2020

EU-kommissionen har presenterat en s.k. grönbok som ett första led i att forma de klimat- och energipolitiska ramarna för 2030. Kommissionen har också tagit fram en färdplan för ett konkurrenskraftigt utsläppsnålt samhälle 2050, en energifärdplan för 2050 och en vitbok om transport. Synen på och villkoren för förnybar energi är viktiga delfrågor i detta sammanhang. Arbete med förnybar energi på lång sikt är en relevant samarbetsfråga för samtliga nordiska länder och motiverar därför ett kontinuerligt erfarenhetsutbyte och analyser kring ramverk för förnybar energi efter 2020. Ett sådant samarbete kan ge förutsättningar för gemensamma aktiviteter och projekt inklusive ett proaktivt agerande i EU-processen.

Ramvillkor och stödsystem för förnybar energi i de nordiska länderna

Främjande av förnybar energi kan vara motiverat av klimathänsyn, försörjningstrygghet och konkurrenskraft. Varje land väljer stödsystem efter egna förutsättningar och syfte. Det kan ändå vara av vikt att utbyta erfarenheter mellan de nordiska länderna. Skillnader i stödnivåer kan även påverka var inom den nordiska elmarknaden som nya investeringar kommer till stånd.

Bioenergi

Norden har goda erfarenheter av hållbar användning av bioenergi. Norden ska bidra med sina erfarenheter i de pågående diskussionerna om hållbarhet. Det är viktigt att arbeta för att de internationella kriterier för hållbarhet som formas inte har en negativ påverkan på den nordiska bioenergisektorns konkurrenskraft.

Vindkraft

Mer vindkraft behövs om de nordiska länderna ska uppnå sina mål för förnybar energi. Det är av vikt att samarbeta kring policyfrågor och analyser av gemensamt nordiskt intresse kring utbyggnad av vindkraft i Norden.

*Det nordiska samarbetet ska bidra
till starka och internationellt fram-
stående forskningsmiljöer inom
hållbar energi.*

Forskning och innovation kring ny teknik och nya lösningar på energiområdet är en viktig förutsättning för att vi ska kunna möta de stora utmaningarna kring klimat och energi, och för att öka våra möjligheter att nå uppsatta mål och visioner. Forskning om och utveckling av ny energiteknik och lösningar är en integrerad del av en framsynt energipolitik och täcker hela spektrat från forskning och utveckling till testning, demonstration och marknadsintroduktion.

De nordiska länderna har samarbetat kring energiforskning sedan 1985, och sedan 1999 har samarbetet skett genom den nordiska institutionen Nordisk Energiforskning (NEF). Samarbetet ska komplettera de nationella forskningsprogrammen på energiområdet.

Koordinering och samarbete kring forskning och innovation på energiområdet blir allt viktigare för att underbygga de nordiska ländernas visioner kring energi, klimat och miljö.

Det innevarande huvudprogrammet under NEF, Sustainable Energy Systems 2050, fokuserar på förnybar energi, marknader och nät samt transporter med låga emissioner. Programmet syftar till att utveckla kunskap och lösningar som kan främja utvecklingen av ett hållbart energisystem 2050.

De nordiska länderna har höga ambitioner för utvecklingen av ett hållbart energisystem. För att bidra till möjligheterna att nå

uppställda mål bör forskning och innovation på energiområdet ses som en samlad strategisk insats som spänner över hela det energirelaterade innovationssystemet och fångar upp hela värdekedjor. En helhetssyn på energisystemet är av stor betydelse för prioritering och genomförande.

En intelligent kombination av forskning och innovation och av marknadsincitament är en förutsättning för att säkra en hållbar energiförsörjning, minska påverkan på klimatet och bidra till ekonomisk tillväxt. Det nordiska samarbetet kring forskning och utveckling på energiområdet ska bygga på insatserna inom de nationella programmen och främja samarbeten med framträdande nordisk nytta.

Det nordiska samarbetet ska bidra till starka och internationellt framstående forskningsmiljöer inom hållbar energi.

Ämnesområdena Elmarknad, Energieffektivisering, Förnybar energi och Energiforskning som beskrivits i tidigare kapitel utgör det nordiska samarbetets kärna. Härutöver finns det ett antal frågor som är viktiga och som bör lyftas fram, men som är tvärgående till sin natur med avseende på kärnområdena. Det handlar om energirelaterade transportfrågor, internationella frågor och hållbara energisystem för gleset befolkade områden.

Energirelaterade transportfrågor

Transporter är ett politikområde som är mycket viktigt i arbetet mot ett hållbart samhälle. Det är den sektor som har störst andel fossil bränsleanvändning i de nordiska länderna. Samtidigt är transporter en tvärgående fråga, eftersom de utgör en del av verksamheter som finns inom många av samhällets sektorer. Den energi som används för transporterna är en av många viktiga aspekter att ta ställning till när man ser på transporter som sådana. Politiskt och administrativt berör energirelaterade transportfrågor ett stort antal aktörer och ansvaret kan ligga hos flera eller andra ministrar än energiministrarna.

Ett effektivt transportsystem gör inte halt vid landets gräns. Transportområdet är ett av de tydligaste exemplen på behovet av gränsöverskridande, internationellt samarbete.

Transportsektorn står för mer än en tredjedel av de energirelaterade koldioxidutsläppen i de nordiska länderna. Samtliga nordiska länder har ambitiösa långsiktiga mål för att minska CO₂-utsläppen från transporter men den nuvarande politiken och åtgärderna för att backa upp de långsiktiga målen är otillräckliga och behöver förstärkas.

Stora delar av transportsektorn står inför omfattande tekniskiften i och med den utveckling som sker kring elektrifiering och förnybara drivmedel. Transportsektorn ska också bidra till att övriga miljö kvalitetsmål nås och till minskad ohälsa. Eldrivna fordon erbjuder redan idag en möjlighet till mer energieffektiva och miljöanpassade transporter. Utvecklingen kommer på sikt också påverka elmarknaden när antalet elfordon blir större.

En av de stora utmaningarna med elektrifiering av transporterna är att utforma en laddinfrastruktur, så att fordonen kan laddas på ett smart och kostnadseffektivt sätt. I Norden har vi en gemensam utmaning i form av ett kallare klimat än i många andra regioner. Vi har också det gemensamt att samtliga nordiska länder är aktiva i utvecklingen av elfordonsmarknaden.

Liksom andra sektorer påverkas transportsektorn av EU:s initiativ inom området. EU:s förnybartdirektiv föreskriver bland annat att andelen förnybar energi i transportsektorn, i varje medlemsstat, ska uppgå till minst tio procent av den totala energianvändningen för transporter år 2020.

▼ Prioriterade frågor

Elfordon

Samverkan mellan berörda aktörer bör fortsätta i en form som är ändamålsenlig och ger ett tydligt nordiskt mervärde. Syftet bör vara att överbrygga klyftan mellan långsiktiga politiska mål och nuvarande nationell politik med inriktning på transportsektorn i Norden. Frågor som är av gemensamt intresse är t.ex. standardisering, infrastruktur, information, styrmedel, affärsmodeller, påverkan på den gemensamma nordiska elmarknaden m.m.

Mål för förnybar energi i transportsektorn

För att biodrivmedel ska kunna räknas med i den nationella uppfyllelsen av tioprocentmålet måste de vara hållbara enligt hållbarhetskriterierna i förnybartdirektivet. Hållbarhetskriterierna utgår ifrån krav på växthusgasminskning i förhållande till fossilt bränsle och krav på vilken mark som råvaran till bränslet odlats på. Utbyte mellan de nordiska länderna av information, erfarenheter och synpunkter är viktigt i samband med uppfyllelse av tioprocentmålet och eventuella ändringar i direktiven. På de områden förutsättningar finns kan det bli aktuellt att utveckla gemensamma ståndpunkter före EU-beslut.

Internationella frågor

Det energipolitiska samarbetet mellan de nordiska länderna sker i en allt mer sammanflätad värld där det finns en mångfald av bilaterala och multilaterala initiativ på energiområdet. Några av dessa internationella samarbeten har på ett naturligt sätt ett nära samband med energifrågorna i Norden.

Den nordiska elmarknaden är rättsligt en del av den europeiska (EU/EES:s) inre marknaden för el och gas, och den tekniska och ekonomiska integrationen mellan den nordiska elmarknaden och elmarknaden i de baltiska länderna är redan långt gången och kommer att fördjupas ytterligare. Estland, Lettland och Litauen är exempelvis numera delägare i Nord Pool Spot. Att det på detta sätt i allt större utsträckning blir naturligt att tala om en nordisk-baltisk elmarknad är något som redan påverkar och kommer fortsätta påverka förutsättningarna för samarbetet kring elmarknadsfrågorna i Norden. En väsentlig aspekt att beakta i det sammanhanget är också EU-initiativet Baltic Energy Market Interconnection Plan (BEMIP).

Oavsett skillnaderna som finns mellan de nordiska länderna i deras förhållande till EU, är de initiativ som tas på energiområdet inom unionen genomgående en viktig faktor att ta hänsyn till i det nordiska energisamarbetet. Ett ömsesidigt utbyte av information och utväxling av erfarenheter är till nytta för alla länderna, och i de fall det går att identifiera ett gemensamt nordiskt intresse är det

också naturligt att formera gemensamma nordiska ståndpunkter, för att öka möjligheten till inflytande.

Den etablerade verksamheten med förmöten mellan de nordiska och de baltiska länderna inför energiministtermöten i EU är också en naturlig och värdefull form av nordisk-baltisk samverkan som bör behållas. Det kan också finnas ett nordiskt mervärde i konkreta samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna och Estland, Lettland och Litauen.

Flera av de nordiska länderna har bilaterala samarbeten med Ryssland och det finns även regionala energipolitiska samarbetsprojekt där de nordiska länderna deltar, såsom det energipolitiska Östersjösamarbetet BASREC (Baltic Sea Region Energy Co-operation) och Barentssamarbetet. Samarbete mellan Nordiska ministerrådet och Ryssland finns inom andra sakområden. För det energipolitiska området faller det sig naturligt att prioritera samarbete med nordvästra Ryssland och i huvudsak kanalisera samarbetet via redan etablerade fora.

De nordiska länderna deltar också i globala energipolitiska samarbeten, såsom International Energy Agency (IEA) och International Renewable Energy Agency (IRENA). Även i dessa sammanhang kan det finnas tillfällen då de gemensamma förutsättningarna för Norden som region är relevanta att beakta. Ett bra exempel är IEA:s regionala studie Nordic Energy Technology Perspectives som genomförts i samarbete mellan IEA, Nordisk

energiforskning (NEF) och nordiska forskargrupper.

I det nordiska samarbetet framöver ska de internationella aspekterna på ett naturligt sätt integreras i varje sakområde inom energipolitiken där det är relevant. Det nordiska samarbetets kopplingar till närområdet ska inte vara ett eget sakområde, utan en naturlig beståndsdel i all verksamhet där det finns tydliga skäl för samverkan med länder utanför Norden. Den samarbetsmetod med gemensamma förmöten som har tillämpats på ett framgångsrikt sätt inför energiministtermöten i EU kan med fördel användas även inför möten i IEA, IRENA och andra internationella sammanhang, om och när det bedöms som relevant.

Hållbara energisystem för gleset befolkade områden

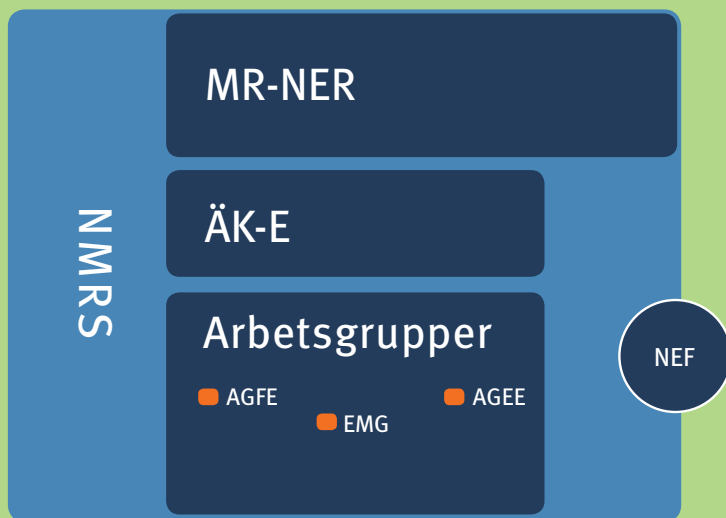
Nordiska ministerrådet har under programperioden 2010–2013 haft som uppgift att stödja de nordiska ländernas arbete med att säkra tillgången till hållbar och förnybar energi i de nordiska områden som antingen är isolerade från eller som ligger i perifera delar av de centrala nordiska överföringsnäten. Arbetet har skett genom projekt och erfarenhets- och informationsutbyte via nätverk i de nordiska länderna.

Energiförsörjningen i isolerade eller gleset befolkade områden ska precis som i resten av Norden vara säker, lönsam och miljövänlig och så långt som möjligt baseras på förnybara energikällor. Förutsättningarna och frågeställningarna för dessa geografiska områden är emellertid delvis annorlunda och energisystemen och lösningarna måste anpassas till dessa annorlunda förutsättningar.

I det nordiska samarbetet framöver ska glesbygdsaspekterna på ett naturligt sätt integreras i varje sakområde inom energipolitiken där det är relevant. Arbetet inom det nordiska samarbetet med de isolerade eller perifera geografiska områdena ska inte vara ett eget ämnesområde, utan en naturlig beståndsdel i all verksamhet där det finns tydliga skäl för nordisk samverkan.

ORGANISATIONSDIAGRAM

AGEE	Arbetsgruppen för energieffektivisering
AGFE	Arbetsgruppen för förnybar energi
EMG	Elmarknadsgruppen
MR-NER	Nordiska ministerrådet för närings-, energi- och regionalpolitik
NEF	Nordisk Energiforskning
NMRS	Nordiska ministerrådets sekretariat
ÄK-E	Nordisk ämbetsmannakommitté för energipolitik

norden

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

ANP 2014:717
ISBN 978-92-893-2734-3